

FULLS DE DIETARI

Passa la vida (1999-2013)

Maria Josep Escrivà

ABANS: «LI DESITJO BON NAS»

novembre de 1999

Constate que em fa bé estar desperta i fent alguna activitat agradable abans que caiga l'última llum del dia. Avui he dinat sola i tenia l'obligació d'eixir de casa abans de les cinc de la vesprada, perquè havia d'anar al metge. Quan hi he tornat a entrar, l'escriptori tenia un color daurat increïblement acollidor. M'he sentit feliç sabent que puc aprofitar la vesprada sencera escrivint. M'he decidit a recuperar els papers dispersos que vinc omplint des de fa ja alguns anys. Necessite revisar-los, ordenar-los, desfer-me'n de molts i, sobretot, marcar-me una disciplina que prioritze el temps d'escriptura per davant d'altres coses. Aquest és el principal cavall de batalla des que he començat a treballar. Per cert, ahir vaig veure'm ingressada al compte del banc la meua primera nòmina: depriment si em fixe només en les xifres descarnades, ja que només m'ingressen quaranta-tres mil pessetes de les vuitanta mil totals que cobre. Figure en plantilla com una «auxiliar» de no sé quin tipus de treball temporal. Però m'anime quan mire només una mica enrere i veig que ara dispose d'una quantitat mensual regular, suficient, només per a mi.

Crec que un bon recurs per a entendre de manera sana la supervivència en el terreny literari seria tenir ben clar que, tot i que no siga amb la constància que voldria, dispose d'un temps que *he de* dedicar a escriure. Aquests moments arriben, tard o d'hora, així és que he d'aprendre a esperar-los i a desitjar-los mentre els espere, i a tenir una predisposició favorable i una ment que no deixi d'estar activa. La literatura no és una obligació. L'important és que les coses del món tinguen un valor afegit pel simple fet d'escriure-les. Estic convençuda que és açò el que vull fer.

Els primers papers que recupere em duen records de quan començava a treballar en la tesi sobre Josep Piera, molt rudimentàriament encara. Nou anys després la tinc acabada i

pendent de llegir. Em donaria per pagada si, quan arribe el moment de la lectura, haguera pogut repassar tots els papers que arriben fins avui, a punt d'entrar en l'any 2000. Aquests papers escollits i nets duen una citació que els encapçala. Prové d'*El temps que fuig*, de Tomàs Garcés. El llibre, me'l deixà Piera, i crec que el vaig llegir entre el 92 i el 93. Diu així:

«[...] quan una jove dama li va recitar uns versos que el poeta li havia dedicat quan era noia, i li va desitjar, en acomiadar-se, llargs anys encara de vida i felicitat, Carner va respondre: —“Li desitjo bon nas. Sí, bon nas, perquè sovint la felicitat passa al costat nostre i no ens n'adonem”».

març de 2000

M'oferiria voluntària per a pintar la façana d'enfront de la meua finestra. Cada vegada que alce la vista de l'escriptori i me la hi trobe, grisa de sutja, bruta d'indiferència, m'entra una mala cosa semblant a la cacofonia d'un insult, a la deixadesa de qui camina i deixa caure un mocador brut enmig del carrer. Com poden entrar cada dia els propietaris per la porta i encarar-se amb aquesta façana sense que els recórrega un calfred de fàstic?

20 de febrer de 2002

Mentre jo dormia, tres homes subsaharians han intentat arribar a la costa de Melilla nedant. Han mort de fred. Dels immigrants que perden la vida perquè intenten donar-li dignitat, mai no en sabem el nom. Tant si són quatre com quatre-cents, ni si tenen família, ni si tenen estudis, algun ofici, casa... Només en sabem, algunes vegades, el sexe, important com és diferenciar si fugen de la desesperació homes o dones, i també el mètode com han l'han intentada vèncer. El que han fet servir aquests tres homes ha estat la més radicalment desesperada: ells contra ells mateixos; els seus cossos contra la fredor de l'aigua de febrer. Ajudats tan sols del desempar d'unes garrafes buides. Només havien de nedar sis-cents metres i se'ls ha acabat la vida en aquesta esperança d'abraçar-se a les garrafes de plàstic. Una profunda desolació m'enfonsa en la seua mar de misèria. I només m'aconhorta el convenciment que el meu compromís humà s'ha fet més fort just alhora que el somni de cadascun d'aquests tres homes subsaharians s'ha enfonsat en l'aigua negra de l'estret.

desembre de 2002

A Gili Garriga

Vaig passar una hepatitis quan era petita, encara no devia tenir ni cinc anys, i diria que, d'aquest llarg període allitada, garde els meus grans i importants records.

Recorde com me la diagnosticà el metge i tot allò que em va prohibir menjar, però, sobretot, recorde la meua àvia Carmen asseguda als peus del llit fent-me sempre companyia.

Teníem una caixa de cartó on col·leccionàvem nines retallables, i encara puc assaborir perfectament el sabor profund d'unes *gominoles* de menta que ella em va descobrir. Crec, i m'encantaria que fos així, que d'aquelles setmanes llargues prové també la meua relació més íntima amb els llibres, tan íntima que me'ls gitava amb mi! Aleshores una malaltia era un garbuix d'experiències que no tenien res a veure amb cap sospita de final, amb cap temor, amb cap transcendència. Si després dels anys poguérem recuperar aquesta intrascendència en determinats moments, potser seríem bastant més savis.

Acaben de tocar les vuit del matí. Tinc un rellotge de cucut a la saleta de casa del Grau. Sentir-lo és un petit plaer. La felicitat són petits plaers possibles i momentanis. Només sent el cucut quan sóc al Grau, a estones, i si no hi sóc, s'atura; arribe, li torne a donar corda, i el cicle recomença: les cadenes cargolant-se als engranatges, el petit colp sec a la pèndola, el so rítmic de fusta i el cucut cada mitja hora. Metàfora magnífica de la vida, senzilla i tràgica, fràgil i perfecta.

A pocs dies de les festes, se m'ocorre pensar que amb el Nadal passa com amb l'hepatitis. El meu company, per exemple, cada any reviu el neguit emotiu de Nadal. Ma mare, tanmateix, fa un pessebre enorme, preciós, una gran maqueta d'una petita porció de món perfecte. Ell s'ha de trobar amb uns familiars que són el prototipus invers del que considera gratificant: petits burgesos castellanoparlants, acomodats, mal avinguts, consumistes, hipocondríacs. Però, cada any, el meu company hi torna. Per què no els fa un tall de mànega? Per què no prefereix la il·lusió dels ulls de ma mare mirant-se el pessebre? Hi ha una esperança molt més àmplia, il·limitada, que ens sobrepassa enllà de l'espai i del temps. Que ens modula en l'únic desig nostre de ser. Per què no aferrar-s'hi? Jo pense que cadascú porta els seus àngels amb ell, però alhora s'ha de saber créixer en les coses concretes, petites i grans. Esperar el cucut, observar la garsa reial que fa niu dalt del xiprer solitari que es veu des del balcó de casa, constatar el pas de la llum a través de les corol·les petites de color fúcsia de la buguenví·lia. El problema és que molt sovint no sabem què fer amb la vida, i això que, en aquestes latituds, nosaltres tenim l'injust privilegi de poder-la, fins i tot, triar. Aquest és l'abstrús miracle de l'existència que em fascina. El que em dóna motius per a escriure, d'on ha nascut *Tots els noms de la pena*, per exemple. Me'n vaig a treballar abans que el cucut m'avise de la mitja. Ja arribe a l'editorial un quart d'hora tard.

primers dies de gener de 2003

Dissabte. Aquesta vesprada he eixit a passejar vora mar, pel camí irregular on les Rotes es retallen. A les cinc ja no hi havia sol, però sí una llum difuminada entre boires porpra i humitat marítima que em fascina en aquesta època de l'any. Algunes persones, majors i estrangeres quasi totes, passejaven també, una mica peresoses, satisfetes amb el lloc que han triat per viure.

En arribar a l'altura del restaurant Sendra, que s'aboca, literalment, a la mar i als esculls punxeguts, una dona —segurament la cuinera— estenia estovalles al costat de polps posats a adobar a les mateixes cordes on s'eixuguen els tovallons i les estovalles, creuats amb canyes, els tentacles erts movent-se a la brisa com fantasmes sorpresos *in fraganti*. Un home abocava al mar un poal amb els caps del peix que ha degut fer el brou dels arrossos a banda. Enmig del blau grisenc de l'aigua flotava un cormorà, quiet, com si fos de joguet.

A l'altura de la platja del Trampolí he començat a sentir les campanes d'una petita ermita que hi ha a la vora de la carretera que va paral·lela al passeig, el natural barranc del Monyo, ara un curs irregular asfaltat, que s'acaba en la mar. Mai no havia sentit aquestes campanes arrossegades des de terra endins fins al mar. Al mateix temps, de Dènia salpa el vaixell de Mallorca, i ja una mica mar endins es creua amb l'altre que arriba, el que duu escrit a babord, com una magnífica consigna romàntica de llibertat: «Quatre illes, un país, cap frontera».

26 a 31 de gener de 2003

Aquesta setmana he hagut de conviure amb dos grans fantasmes espantosos. El primer: mon pare fou hospitalitzat diumenge a la UCI, després d'haver patit un infart; el segon: el món capitalitzat comença a parlar en termes assumits d'una guerra contra Iraq. Fins i tot s'hi especula amb xifres de futurs morts que giren al voltant del mig milió. Així, com si estiguérem parlant de tramussos. «Silenci de tambors. Silenci/ per a plànyer els morts/ que vindran.»

A pesar que reconec que aquest fantasma segon té molta més transcendència en l'esdevenir del món, i a més a més, suma punts perquè un dia l'ésser humà torne a esdevenir mico, cap cataclisme mundial no és ara comparable a l'infart de mon pare.

1 d'abril 2003

Mentre mon pare descansa damunt d'un tronc de taronger, se sent de fons el cant d'un rossinyol. Mon pare s'aixeca i continua a poc a poc tallant branques per a la llar i carregant troncs, d'un en un, d'una part a l'altra del nostre terrat. De tant en tant torna a seure damunt d'una soca, amb la cara afligida però serena. Jo m'amague darrere de la pantalla de l'ordinador, perquè no vull que descobreisca que li observe el seu esgotament. Traduïsc una novel·leta per a joves que es diu *El guerrer blanc*. No hi ha rossinyol que no beneïska amb el seu cant aquest esforç per plantar cara a la vida. Sent una admiració profunda, una gratitud infinita perquè mon pare continue pujant al terrat a arreglar la llenya, i perquè no s'amague de la meua mirada.

maig de 2003

Presentació d'*Arran de precipici*, de Josep Piera, a la Casa del Llibre de València. Som, literalment, quatre gats. Però Pep està eufòric, com quasi sempre que li toca fer d'escriptor davant de gent. La Casa del Llibre és immensa, un «temple de la cultura», com diu ell. Les presentacions es fan a la secció que es diu «Ciències de la salut»; al costat hi ha «Gastronomia», «Viatges» i allò que se'n diu «Autoaprenentatge i Tècniques de superació personal». A la taula, amb Piera, Marc Granell i Adolf Beltran, tres individus que haurien de ser testimonis en un país normal d'un moment històric per a les lletres catalanes al País Valencià, que no havia conegut un reviscolament cultural des de la Renaixença fins els anys 70 en què ells i d'altres començaren a publicar. Ara parlen per a quasi ningú, per a un grup d'amics, però, a qui importem avui en dia la gent que fem cultura al País Valencià? Als polítics ja sabem que no, però i als ensenyants?, i als estudiants?, i als lectors? És normal que haguem assumit amb resignació que aquesta és la normalitat?: sis persones escoltant un dels nostres escriptors més importants? Per què hauria de ser un fet extraordinari, que es programara la presentació de l'últim llibre de Josep Piera, i la sala s'omplira de gom a gom? Un precipici, entre la qualitat intrínseca de la literatura en català, la vitalitat creativa, la producció editorial..., i la recepció social, la consideració externa, més enllà del propi gremi. S'ha de treballar per anar aproximant aquests dos extrems. Vull pensar que, els que som a la part de dintre, hi tenim molt a fer encara. Al costat dret, de cara al públic, un esquelet, d'aquells que serveixen als estudiants de medicina per a estudiar els ossos, exhibeix damunt de les costelles una d'aquelles targetes identificatives dels dependents de la llibreria, però al lloc del nom, hi diu: «NO A LA GUERRA». L'únic punt d'humor negre que fa amable aquesta reunió.

Pep i jo tornem amb el meu cotxe a Gandia. Continuem xerrant. Aquestes trobades m'estimulen la ment. Tinc moltes ganes d'escriure, de llegir, de recuperar temps d'escriptori que, des de la malaltia de mon pare i les obres de Dénia ha desaparegut per complet del meu horari de cada dia. Ha començat a ploure pel camí i quan entre en casa hi ha una atmosfera càlida i una olor dolça a flors, a roses, a menta i a la primera mare-selva que vaig distribuir en gerrotets per damunt dels mobles. Impossible que no vinguen a la ment els versos de Szyborska: «Perdoneu-me, guerres llunyanes, per portar flors a casa». Em fique al llit, sola, com més m'agrada en aquestes ocasions, amb un llibre i sense fer cas de l'hora. Encara em llig *La vaca*, de Monterroso, que he comprat de la Casa del Llibre i que tenia pendent des que Vicent Alonso ens va dedicar el seu poema de *Del clam de Jasó*.

novembre de 2005

M'allotge en un hotel d'aquests en què et deixen un plec de fulls amb el nom de l'establiment a la capçalera i un llapis, damunt de la tauleta de nit, imagine que perquè estan concebuts per a homes —i dones— de negocis i congressistes. No crec que hi arriben a

imaginar mai que el podrà utilitzar algú que fa versos i que s'hi allotja convidat a un festival de poesia. Aquest és el cas: un festival «internacional» de poesia, a Lleida, en primera edició, de nom Mahalta, com l'estimada misteriosa de Màrius Torres.

No està pensat —el llapis, dic— per a escriure molta estona, perquè tothom sap que el carbonet és fungible, com el temps, i en cap dels dos casos ningú no ha previst una maquineta de traure punta, i fer-los durar en plenitud de facultats, ni el llapis ni el temps. Ara pense que aquesta seria una bona metàfora, una llapissera que es desgasta, la maquineta que esmola la punta mentre consumeix la fusta cilíndrica. Triar entre no desgastar el pal entre els dits o anar reduint-lo, però traure partit d'una punta negra, esmolada, a l'altura de tantes coses com es poden dir, transcriure, distorsionar, reconvertir...

Aquest és un d'aquells hotels en què tardes un temps a deixar-hi les teues empremtes, amb una cistelleta a la cambra de bany endreçada amb un sabó, un escarpidor, una maquineta d'afaitar i fins i tot una esponja de les d'enllustar les sabates. Quan ja has fet teu aquell sabó perfumat, quan ja s'ha establert entre ell i tu la relació d'enteniment que provoca la necessitat, va i hi entra el personal de neteja i et retorna l'asèpsia del sabó de tocador empaquetat al costat de tots els altres estris, i no deixen ni una sola gota d'aigua damunt del lavabo. Com ha dit Miquel de Palol aquest matí, un d'aquells llocs d'atmosfera enllaunada calenta, «com si tinguera febra l'edifici. Un lloc malalt».

Els actes poètics estan bé. Hi ha el Pere Rovira, Luis García Montero, un letó, un irlandès i dos nord-americans (un d'ells, contestatari nord-americà amb solera: Philip Levine, recomanable), i l'Anna Aguilar-Amat i Sebastià Alzamora, Miquel de Palol, i Caballero Bonald, sobretot ell, que ha dit que deia Pavese que la poesia és una manera de defensar-nos de les ofenses que ens fa la vida. A sobre, una de les rondes que circumval·la Lleida passa per ací a la vora. Ara bé, la vista de la Seu, des de l'altra banda del pont Nou, quan camines de l'hotel al centre de la ciutat, mereix una reverència.

La natura artificial de les quatre estrelles enllaunades arriba fins al punt que estic a punt d'omplir el quart full, i la punta del llapis no ha disminuït ni un mil·límetre!

26 d'abril de 2006

L'última porta tancada

A M. M.

S'aixeca d'hora i se'n va cara a l'espill. Es mira els cabells tenyits el vespre anterior i se'ls arreplega amunt. Somriu. Es vesteix amb pantalons ajustats i una brusa de color que tria d'acord amb la llum excepcional del dia. La fa prima, però li agrada acceptar-se com és. Tria un collar llarg de pedreria negra. Mai fins aquell moment no s'havia posat collar per tan poca cosa. Aigua de colònia i lents de contacte; una mica de maquillatge als ulls, discrets, només per ressaltar l'alegria de la cara. Quan es mira al retrovisor les celles fosques, de límits rotunds, li pareixen boniques. El sol li ha degut pintar a les galtes un aire de sufocada. Sap

de cert que, quan arribarà al carrer de Colom, l'amic li dirà «estàs guapa», i per molt que ho preveu amb una antelació de quilòmetres, no sabrà encertar la resposta.

—Estàs guapa...

—Gràcies.

No troba precedents d'ulls que somriuen com els seus. Es miren de prop mentre parlen i dinen i els dos saben que l'altre calla molt més del que diu. El desig és voler saber què hi ha més enllà del silenci.

Ell l'acompanya en el camí de tornada, i ella pensa que deu estar sentint-li l'olor a net dels cabells, i se sent a gust en aquella petita intimitat. S'acomiaden amb dos besos a l'entrada de l'estació. Ella demana a l'encarregada les claus del lavabo. Se'n va cara a l'espill i canvia les lents per les ulleres, es trau el collar i se'l guarda a la butxaca. I amb aquest nou secret custodiat entre la mà calenta, s'apressa a agafar el tren.

Quan roda la clau de casa, una bafarada habitada de penombres li escanya la gola. Tot és previsible més enllà de la porta tancada. Es descalça i prepara una truita per a sopar que segurament acabarà menjant-se ella sola una altra vegada. I, mentre observa com es qualla l'ou a la paella, entreté la gana intentant recordar amb quina última paraula s'ha sentenciat aquest silenci que ja no té camí de tornada.

ARA: SERENA BARCA

maig de 2008

Poeta de ciutat amb ànima de poble

Quan, fa just un any, se'm va comunicar la notícia que *Flors a casa* havia guanyat els Jocs Florals de Barcelona, i, com a conseqüència, la seua autora —jo mateixa— adquiria el títol pertorbador de «Poeta de la Ciutat», qui ara escriu aquestes línies va deixar escapar algunes llàgrimes i es va empassar saliva. Unes hores després, un periodista caut i un tant escèptic va revifar en mi el calfred: «com s'ho farà, una escriptora valenciana, per tal d'exercir com a Poeta de la Ciutat... de Barcelona?». De tendència apagafocs com, als meus quaranta anys acabats d'acomplir, em considere, vaig respondre: «amb l'Euromed, supose; tres hores de tren i solucionat». El periodista es va mostrar satisfet amb la resposta, i vam passar a conversar d'altres coses.

Açò que conte com una broma ha adquirit per a mi categoria de símbol. Per a una dona del Grau de Gandia, el meu poble, tenir la perspectiva clara i a l'abast de la ciutat de Barcelona és primordial. Les dues vies paral·leles que uneixen els quatre-cents vint-i-vuit quilòmetres que separen el Grau de Barcelona són anecdòtics, una pura qüestió geogràfica per als qui, com a mi, ens agrada taral·lejar aquella cançó d'Obrint Pas, de ressons fusterians: «hem escollit avançar,/ decidits a no oblidar,/ que allò que val és la consciència/de no ser res

si no s'és poble». Demane disculpes per l'evidència, però aquesta consciència col·lectiva de ser, de formar part d'un mateix poble és la que permet que un poeta, des de Santa Coloma de Gramenet, des del Grau de Gandia, o des de Manacor siguin poetes de la ciutat... De la ciutat de Barcelona, que exerceix com a gran capital poètica.

Des del solemne i emotiu acte de lliurament de l'any passat fins al solemne i emotiu acte de lliurament d'enguany, l'Euromed m'ha dut a Caldetes, al palau de la Virreina, a l'Ateneu Barcelonès, a la Biblioteca Mercè Rodoreda de Barcelona, al Centre Cultural Blanquerna de Madrid, al Palau de la Música, i també ha fet el primer trajecte per traslladar-me a Frankfurt, i a Croàcia. En tots els casos, amb la poesia com a estendard, i amb el meu propòsit, quasi obsessió, de concebre la poesia no des d'una urna hermètica i inabastable, sinó com un llenguatge obert que cerca la complicitat d'un altre per a constituir-se definitivament. De posar-hi a l'abast tot l'afany per defensar una grandesa: que una vida no tornarà a ser la mateixa abans i després de la descoberta d'un poema revelador.

juliol de 2007

Torne a la que és encara ma casa a mitges, una setmana sí i l'altra no. Aquesta nit em pesa estúpidaament estar sola. Em pesa la xafogor, com em pesa l'enyorança de tot, i com em pesen els ovaris. Si no escrigués m'entraria una indigestió de pena. Però només això. Tenir pena no vol dir estar malament. Simplement vol dir tenir pena. Quan he arribat m'he trobat la casa ordenada, silenciosa i bonica fins a l'estremiment.

novembre de 2011

Fa algun temps vaig constatar, arran de la demanda de col·laboració per a un llibre col·lectiu titulat *24 poemes d'amor*, coordinat, elaborat i editat pel tipògraf i editor de llibres de bibliòfil, el senyor Miquel Plana, d'Olot, que els meus versos més explícits en matèria amorosa arribaven al màxim atreviment de fer-hi servir paraules com «abraçada», o com «besos». «No deixa de ser significatiu...», em vaig dir a mi mateixa.

Sempre he pensat que els i les poetes, de tots els temps, han abusat de dos tòpics universals: de la mar i de l'amor. O, dit en el sentit invers, que els i les poetes han sobredimensionat, al llarg del temps, el tema marítim i també el tema amorós. Ja sé que això pot ferir moltes sensibilitats, però aquesta és la meua visió de les coses líriques. Per això em vaig proposar un repte personal, quan vaig començar a pensar en un possible llibre, que s'havia de titular, amb tot el risc del tòpic mariner, *Serena barca*, i que encara està en construcció. Per a la meua pròpia sorpresa, hi vaig tenir ganes d'escriure poemes d'aquells que es podrien qualificar d'*amorosos*; més enllà de la pura «abraçada» i dels «besos», pobrets! Fou aleshores, amb el desconcert encara viu, que em vaig proposar un repte personal: parlar de la mar, i parlar de

l'amor, amb el propòsit de no fer el ridícul per això. El resultat és, a hores d'ara, una secció de poemes titulada «On pastura l'esperit», i el meu grau de satisfacció i de convenciment depèn de l'estat d'ànim de cada dia. Però he arribat a una conclusió bastant alliberadora, en aquest sentit. Que he superat amb ells un procés —com sempre llarg—, d'elaboració, i això, en el meu cas, ja és haver passat un control de qualitat en lluita amb mi mateixa. A partir d'aquest moment, només correspon jutjar-los a aquells que en faran de receptors: escoltadors o lectors, i fóra desitjable, més enllà dels *incondicionals*.

abril de 2012

Després de tot un dia desaprofitat per culpa de la migranya que m'aliena el cap, a última hora agafé el carro de la compra, company indispensable en la missió quotidiana de sobreviure, i m'encare al supermercat que tinc just a l'extrem del carrer. Odie anar a comprar. Però és l'única cosa que puc fer avui sense necessitat de pensar massa. Necessite un incentiu: figues seques. Vaig directament al prestatge on hi ha les nous, la fruita deshidratada... No trobe les figues. N'hi ha de tot: sopes juliana preparadetes en paquets, cebes dolces, morades, avellanes amb closca..., però figues, no. O jo no les hi veig; tinc el cap embotat. Busque una treballadora que reposa gènere entre els corredors d'aquest mercat del consum. Li pregunte per les figues. «Al costat dels tramussos», i desapareix arrossegant un carro acaramullat de caixes. Ara sí que voldria morir-me!: al costat dels tramussos... Busque els tramussos, a la secció dels aperitius. N'hi ha de tot: papes amb sabor de bacó, de tomaca, de formatge, de ceba...; pistatxos menuts, normals i gegants; baies del Tibet d'aquelles que assegurin la joventut eterna... Però no hi veig els tramussos. Busque amb la vista al meu voltant, amb l'esperança que la treballadora que tot ho sap volte encara a prop. Sí: «per favor, no hi veig els tramussos..., ni les figues!» La xica em diu que entra al magatzem a buscar-ne. M'hi espere. Ve amb un pot de tramussos. «I les figues?» —insistisc. M'assegura que n'hi ha al prestatge. S'apona, perquè són a baix de tot, i m'allarga una bossa. «Veu?, ací estan!: higos turcos!» «La marededéu! Higos turcos! Que no tenim figues al país...?» La treballadora m'ha assegurat, amb cara de visible decepció, que transmetrà la meua queixa als encarregats.

12 de març de 2013

A la memòria de Joan B. Campos Cruaïnes

L'últim dia de l'any 2010, un bon amic, company de lletres, metge de professió, em fa saber que en una exploració rutinària li han detectat un càncer de pulmó. L'endemà li escric això:

He anat a buscar el teu *Jardí clos*. Allí vaig marcar un poema que diu: «Se'n va la llum/ i es fa el silenci./ Però, el pit-roig/ sempre torna.» Aquest pit-roig ha de ser el rem, la llum, el raïm de pastor noble, la imatge de la tendresa que ens acarona, la fugacitat i la permanència.

El motiu del «raïm de pastor» prové de la felicitació d'Any Nou que vaig fer servir per aquells dies i on un poema meu («Per dalt les teulades»), acompanya una foto preciosa de Paco Sastre, en la qual una mata de *raïmet intrèpid* desafia teules aparentment inhòspites per a créixer-hi esplèndid. Com a resposta, Joan B. Campos em dedicà aquestes paraules al seu blog, *La garfa dels dies*:

«Em pose de puntetes i mire per damunt de les branques de l'olivera. L'hivern ja fa alguns dies que ha començat. Hi ha alguna cosa de forma confusa que va nàixer abans de nosaltres. És silenciosa i buida, resta solitària i no canvia. Hom diria que vola i vola sense fatigar-se; de vegades és fa gran, de vegades es fa petita i s'allunya, es perd en l'infinit. I allò que es perd en l'infinit potser torne algun dia. Sí, Maria Josep, se'n va la llum i es fa el silenci, però el pit-roig sempre torna. I l'espere, enguany, amb una rameta de raïm de pastor al bec.» [1 de gener de 2011]

Sé que ha mantingut vigent aquesta esperança de vida fins avui mateix. Després de Joan M. Monjo, de Joan Pellicer, Joan B. Campos: un altre dels nostres joans que se'n va prematurament. Volia fer una tesi doctoral sobre aspectes ètics al final de la vida. Se'n va la llum, i el silenci em devora.

25 d'abril 2013

Vam estar fa uns dies a la biblioteca de la Pobla del Duc, amb l'amic i estudiós Jordi Oviedo, parlant de les peripècies que envolten la descoberta de *L'inventari clement* d'Estellés, rebatejat com a «de Gandia» per la seua condició d'inèdit custodiat en l'arxiu d'aquesta ciutat. Josep Lluís Roig, l'altre implicat en aquesta aventura literària no ha pogut ser-hi. He constatat en més d'una ocasió que, quan recite poemes d'aquest llibre, l'auditori —gent, la majoria de vegades, que no conec de res, i que segurament no ha sentit mai de la vida recitar poesia—, s'hi queda bocabadat. S'hi crea una espècie d'hipnosi col·lectiva i al final passa un temps, fins que el personal abandona del tot la sala. Ho dic admirada. Passa especialment amb l'últim poema, grandios i humil alhora. Per a mi una obra mestra, de 100 versos alexandrins que en veu alta discorren com si hi mamprengueres una conversa —una conversa d'alt voltatge emotiu això sí—, que es titula «Misser Mascó, 17». Si es recita complet és infal·lible. És un cant d'agraïment a la vida casolana, a la condició de classe treballadora a la qual Estellés i els seus pertanyien. A partir de la lectura d'aquest text, m'han vingut al cap comentaris que titllaven el poeta Vicent Andrés Estellés de *masclista*. Cadascú té dret, i fins i tot segurament té motius, per concebre la realitat d'una o d'una altra manera. És veritat que Estellés escrivia de dones, i del desig sexual, en uns termes de vegades poc *elegants*, però no crec que siga arriscar-s'hi massa si afirma que ho feia des d'una descarada *pose* poètica, provocativa, d'home —sí, d'acord— educat en la postguerra. Hi ha uns versos al mateix poema, per a mi més que suficients per a desmentir aquella acusació:

De nit es veu la llum des de totes les cuines.
I darrere els cristalls, es veu sempre la dona
que està rentant els plats i les culleres mentre
dormen els fills i l'home, sense cantar, tan sola,
mentre l'aigua rebota en els plats de la pica.

Quan el recite en veu alta i arribe a «sense cantar, tan sola», la veu em tremola. Per a escriure això s'ha d'haver sentit alguna vegada la immensa desolació domèstica des de la pell d'una dona. Estellés era un home. Crec que ni la feminista més íntegra i més conscienciada no descriuria aquesta escena amb tant de respecte, amb tanta sensibilitat ni tanta solidaritat amb la condició de les dones de finals dels anys 50.

Des que vam descobrir aquest *inventari clement* inèdit, hem elucubrat molt al voltant dels motius que podien haver provocat que aquest llibre no es publicara en el moment en què li hauria correspost, és a dir, després d'haver guanyat el premi Ausiàs March de Gandia. Alguns —com ara Josep Lluís, Jordi i jo mateixa— estem convençuts que es tracta d'un cúmul de circumstàncies pròpies de finals dels anys 60, que s'afegeixen al caràcter desorganitzat i grafòman del poeta de Burjassot. Alguns companys de devocions creuen que Estellés mateix el podia haver rebutjat, considerant-lo com un llibre menor, però tenim algunes proves per demostrar, ben al contrari, que *L'inventari clement de Gandia* hauria pogut ser un digníssim precedent de *Llibre de meravelles*, si s'haguera donat a conèixer —en comptes del que el suplantà— l'any 1971.

I ara acabe de saber d'un document molt valuós en aquest sentit, que ha tingut la generositat de compartir amb mi l'amic i poeta de Sueca Salvador Ortells, que treballa en una tesi doctoral sobre la poesia de Joan Fuster. Voro m'havia parlat d'una carta, de l'any 1958, que es troba entre la correspondència inèdita entre Fuster i Estellés, i avui me l'ha feta arribar escanejada. Allà, el poeta de Burjassot parla al seu bon amic, confident i assessor poètic, d'un «llibre acabat i, és clar, totalment inèdit» [Andrés Estellés, V.: Carta mecanoscrita inèdita de Vicent Andrés Estellés a Joan Fuster del 2 de setembre de 1958, Arxiu Casa Joan Fuster, AJFO.] que es titulava *Misser Mascó, 17*. Si el poema homònim tenia tanta entitat com per a donar títol a tot un llibre, em costa imaginar que Estellés el rebutjara voluntàriament. És una hipòtesi, una pensada meua. Que en un determinat moment se m'acumulen moltes coses al cap. □

Maria Josep Escrivà Vidal (Gandia, 1968), escriptora, és una de les veus poètiques més personals i poderoses de les nostres lletres. A banda d'una fervent dedicació a la poesia, desenvolupa una intensa activitat literària i cultural. Professionalment, treballa com a traductora i correctora lingüística. És llicenciada en Filologia hispànica i doctora en Filologia catalana. Col·labora habitualment en revistes com *Caràcters*, *Reduccions* o *Espai Obert*. És cap de la secció de literatura del CEIC Alfons el Vell. Coordina les edicions poètiques «Razef» d'Edicions 96. Ha obtingut diversos premis, com el Senyoriu d'Ausiàs Marc (Ajuntament de Beniarjó) el 1992 o la Flor Natural dels Jocs Florals de Barcelona el 2007. És autora, entre altres, de *Remor alè* (1993), *A les palpentes del vidre* (1998), *Tots els noms de la pena* (2002) i *Flors a casa* (2007). Darrerament ha pogut recuperar, amb Josep Lluís Roig, un poemari inèdit de Vicent Andrés Estellés, que romania perdut a l'Arxiu Municipal de Gandia i que ha estat publicat sota el títol *L'inventari clement de Gandia*.